

Dănuț Jemna

Vocația uceniciei

Considerații pe marginea Evangheliei după Marcu

Cuprins

Cuvânt-înainte	9
Prefață	11
1. Nevoia de a reconsidera ucenicia	21
2. Ucenicia în contextul autorității	29
3. Tema uceniciei la Sf. Marcu	39
4. Intrarea în scenă a maestrului	47
5. Chemarea discipolilor	55
6. Lecții din misiunea învățătorului	63
7. O primă selecție	73
8. Apropierea de maestru	81
9. Ucenicii fac practică	89
10. Munca de formare continuă	97
11. Testele uceniciei	107
12. Pregătirea pentru despărțirea de învățător	117
13. Ce învățăm când maestrul este supus la teste	125
14. Condiția ucenicului în lume	133
15. Gestionarea căderilor	143
16. Trimiterea discipolilor în lume	153
Concluzii	161
Postfață	165

Cuvânt-înainte

Această carte s-a născut într-un context la care au contribuit mai mulți factori. Aș dori să menționez doi dintre aceștia. Mai întâi, este vorba despre procesul de formare a unor tineri, demers la care am luat parte, în diferite forme, în anii din urmă. Pe lângă întâlniri, lecturi și dezbateri, tinerii au solicitat și anumite instrumente formulate în scris atât pentru ei, cât și pentru alți posibili doritori. La câteva seminarii despre formare, organizate în ultimii doi ani, s-a cristalizat tot mai pregnant nevoia de a avea un text despre bazele uceniciei creștine, așa cum au fost practicate și transmise de Isus Cristos discipolilor săi.

Un alt factor îl reprezintă propria disciplină de a scrie. După ce m-am retras din slujirea clericală, în anul 2018, am decis să investesc mai multă energie în elaborarea unor texte de teologie și spiritualitate creștină. O parte dintre acestea au fost publicate pe blogul personal (<https://danutj.wordpress.com/>), iar altele fac parte din efortul de elaborare a unor cărți la care lucrez în prezent. În primă fază, am dorit să realizez o lectură a Evangheliei după Marcu, ocazie cu care să fac anumite observații pe tema uceniciei. Așa s-au născut textele care au apărut inițial pe blog. Ulterior, am făcut mici modificări la textele publicate online, am mai adăugat câteva secțiuni și așa s-a constituit cartea de față.

Cu această ocazie, doresc să mulțumesc câtorva persoane care au participat într-un fel sau altul la apariția cărții. Întâi de toate, îi sunt recunoscător Domnului și învățătorului meu, Isus Cristos, pentru încă o ocazie de a-i fi aproape în călătoria sa în lume, pentru sprijin și inspirație în a înțelege câteva lucruri privitoare la opera sa de ucenicie. Îl am apoi în vedere pe Ciprian-Ionatan Cotleț, pentru că a răspuns solicitării de a realiza o serie de elemente grafice care prefațează vizual tema fiecărui capitol. Îi menționez și pe membrii grupului de lectură din Iași, grup pe care îl coordonez de mai bine de 20 de ani, pentru disponibilitatea de a citi împreună această carte și de a evalua maniera în care răspunde nevoilor cititorului de astăzi. Ei au contribuit cu sugestii pe parcursul lecturii și au propus și câteva gânduri pentru cititori care apar în postfață. Subliniez efortul Mihaelei David de a face o lectură a întregii cărți și de a sugera corecturi pe text. Îl amintesc pe prietenul meu Dănuț Mănăstireanu care a avut amabilitatea de a scrie prefața la această carte și m-a încurajat mereu să finalizez acest proiect, fiind convins de nevoia unor lucrări autohtone pe această temă. Nu în ultimul rând, evoc membrii editurii Casa Cărții implicați în tot procesul de lucru de la primirea manuscrisului și până la apariția în librării a acestui volum.

Dănuț Jemna

Iași, 2019

Prefață

The Times They Are A Changin'” este titlul unuia dintre „cele mai cunoscute cântece ale lui Bob Dylan, scris în 1964. Patru ani mai târziu, izbucnea revolta tinerilor care avea să schimbe din temelii lumea occidentală. Stângismul (păcat de moarte pentru ideologii „dreptei creștine”), răzvrătirea împotriva sistemului, violența, dar și pacifismul (!) gen *flower power*, abuzul de droguri (inclusiv halucinogene puternice), sexualitatea excesivă sau deviantă, înfățișarea nonconformistă (blugii, părul lung al băieților) și celelalte lucruri care au caracterizat această mișcare au speriat *establishment*-ul eclezial. Tinerii care în siajul acestei mișcări l-au întâlnit pe Cristos (așa-numiții *Jesus people*) au fost cel mai adesea respinși, precum un corp străin, de bisericile tradiționale.

Where Was the Church When the Youth Exploded?, se întreba câțiva ani mai târziu Stuart Briscoe, într-o carte pe nedrept uitată. Fiecare dintre aceste excese, spunea Briscoe, era un strigăt de disperare, dar Biserica, în conformismul ei tipic, a fost speriată de spectrul schimbării. (Conform unei glume arhicunoscute, la întrebarea: „De câți creștini este nevoie pentru a schimba un bec”?, răspunsul Bisericii ar fi fost: „Schimbare?”). Biserica, deci, a rămas surdă la chemările tinerilor. Astfel, din necesitate, a apărut *Calvary Chapel*, ca un spațiu care să acomodeze eclezial pe acești stranii căutători ai mântuirii.

Cele de mai sus sunt doar crâmpie de istorie recentă, dar ele s-au repetat de nenumărate ori în cursul istoriei, înainte și după evenimentele traumatice din 1968. Trăim și noi, la rândul nostru, „timpuri noi”. Căderea comunismului, dar și excesele capitalismului neoliberal; apariția postmodernității – caracterizată de contestarea legitimă a narațiunii dominante promovată de raționalismul modernității, dar și de derutele relativismului cu care acesta și-a propus să o înlocuiască; schimbările climatice și criza ecologică profundă în care a fost aruncată lumea, din pricina unei teologii perversite (sau inexistente) a creației, dar mai ales din cauza căutării fără limite a profitului, fie cu prețul autodistrugerii; secularizarea galopantă, ca răspuns la concubinajul pervers al puterii ecleziale cu puterea politică, dar și desecularizarea, fenomen care conduce adesea la căutarea unei spiritualități în absența transcendenței, sau, mai grav, la fanatism religios fundamentalist; ca și provocările teribile pe care le aduce transumanismul și utilizarea iresponsabilă a posibilităților oferite de genetica modernă – acestea și multe altele asemenea au adus lumea noastră în pragul unei crize fără precedent.

Așa stând lucrurile, este legitim să ne întrebăm ce face Biserica în fața tuturor acestor provocări, în afară de a trăi cu nostalgia unui trecut presupus glorios sau cu încercarea disperată de restaurare a unei creștinătăți dominante (eng. *Christendom*), în care ea putea dicta regulile jocului și care, slavă Domnului, a dispărut o dată pentru totdeauna. Ne întrebăm, de asemenea, cum răspunde acestei crize teologia, în afara speculațiilor teoretice, sterile și lipsite de importanță pentru lumea în care trăim – jalnice furtuni într-un pahar cu apă – în care se complace ea de o vreme. Dacă în glorioasa epocă patristică sau în cea medievală, dacă nu chiar în perioada Renașterii și a Reformei, era privită ca o veritabilă regină a disciplinelor umaniste, ea și-a pierdut între timp credibilitatea și prestigiul.

Acestei dezamăgitoare stări de fapt încearcă să-i răspundă Miroslav Volf și Matthew Croasmun, în recentul lor manifest intitulat *For the Life of the World: Theology That Makes a Difference*. Teologia creștină, de la începuturile ei, a fost înrădăcinată în metafora întrupării. În cele mai bune și autentice manifestări ale ei, teologia a încercat să răspundă, din perspectiva revelației, înțeleasă în contextul istoriei, la provocările lumii din fiecare epocă. Din acest unghi, este legitim să ne întrebăm cum ar trebui să arate o teologie creștină angajată într-un dialog autentic și lipsit de iluzii, adică realist și smerit, cu realitatea prezentă. Voi încerca, pe scurt, să enumăr aici ceea ce consider a fi trăsăturile esențiale ale unui asemenea demers, pentru ca el „să facă diferența” (cum spune clișeul contemporan), să aibă impact, nu pentru a impune lumii soluții prestabilite, după standarde de manual, ci pentru a găsi, împreună cu toți cei interesați, o cale pentru propășirea ființei umane și în general a societății.

Mai întâi, o asemenea teologie ar trebui să se concentreze nu atât pe formularea unor elaborări speculative sofisticate, cât pe crearea unor modele viabile și transmisibile de angajare cu realitatea, atât la nivel personal, cât și comunitar. Aceasta nu înseamnă abandonarea rigorii conceptuale și a valorii raționalității – câștiguri incontestabile ale modernității –, ci utilizarea acestora nu ca scop în sine, ci ca instrument pentru realizarea propășirii umane.

În al doilea rând, pentru a fi transformatoare, teologia ar trebui să abandoneze abordarea individualistă, autarhică, dominantă în Iluminism, pentru una comunitară. Aceasta înseamnă mai întâi revenirea ei, cu arme și bagaje, în spațiul eclezial, ca instanță constitutivă și de validare hermeneutică. Este însă doar primul pas; limitarea la acesta ar însemna oprirea la jumătatea drumului. Al doilea pas, absolut necesar, este înrădăcinarea ei în spațiul mundan extra eclezial, ceea ce conferă teologiei o dimensiune holistă, dacă nu chiar

cosmică (conform principiului enunțat de Sf. apostol Pavel în Efeseni 1:10).

Într-un asemenea context, știința devine un partener inevitabil de dialog pentru teologie, spre folosul ambelor discipline. Știința ar primi astfel dinspre teologie întrebări esențiale cu privire la finalitatea și legitimitatea demersurilor ei, în vreme ce teologia ar fi provocată să ia în considerare noi aspecte ale realității, așa cum sunt ele dezvăluite de știință, verificându-și și ajustându-și astfel permanent concluziile pentru a continua să fie, pentru cei care au urechi de auzit, un ghid vrednic de încredere pentru propășirea vieții. Una dintre cele mai redutabile provocări pe care știința le aduce în fața teologului creștin o reprezintă antropologia – disciplină teologică neglijată în mare măsură în cele douăzeci de secole de gândire creștină. Este foarte posibil ca, așa cum eclezioлогия a fost disciplina teologică centrală a secolului XX, antropologia să joace un rol esențial în dezbaterile teologice ale secolului prezent. Și aici mă refer nu doar la întrebările ridicate de apariția fenomenului transumanist, a interacțiunii om-mașină sau a riscurilor inerente manipulărilor genetice care nu mai țin cont de rigorile etice convenite de comunitatea științifică, ci și la necesitatea înțelegerii mai nuanțate a trans-sexualității, a relațiilor de gen, a familiei, ori a patriarhalismului și misoginiei care încă domină cele mai multe societăți, inclusiv cele mai dezvoltate.

Postmodernitatea lansează și o altă provocare teologiei creștine, cu privire la definirea conceptului de autoritate, prin mutarea accentului de pe *dynamis* – autoritatea ca putere, ca instanță care se impune –, pe *exousia* – autoritatea ca instanță ziditoare, aducătoare de creștere și maturizare. După excesele de autoritate – eclezială, dar nu numai – din perioada medievală, și contestarea radicală a autorității privite ca intrinsec opresivă în modernitate și, nuanțat diferit, în postmodernitate, teologia creștină este chemată să întrupeze o înțelegere

a autorității mai degrabă smerite, „de jos”, slujitoare și instituitoare; nu una care se impune în virtutea prerogativelor ei instituționale și poziționale, ci una seducătoare și seminală.

Instituțiile au dominat conceptual și structural lumea modernă. În ciuda incontestabilei lor valori adăugate – referitoare la transcenderea limitelor inerente ale structurilor constituite în jurul unor indivizi, fie acestea parte a aristocrației sau persoane dotate cu o carismă ori viziune specială –, instituțiile par să-și fi atins limitele, lăsând tot mai mult loc astăzi unor abordări de tip rețea – e drept, mult mai fluide, dar și mai mlădioase, mai capabile să se adapteze prompt la schimbările rapide din lumea în care trăim.

O altă provocare cu care se confruntă teologia contemporană este aceea a felului în care este concepută natura Scripturii și a procesului hermeneutic prin care credincioșii pot înțelege așteptările lui Dumnezeu cu privire la felul în care sunt ei chemați să-l reprezinte în lume. Abordările de tip rețetar, moștenite din fundamentalism (care nu este altceva decât fața literalistă a monedei liberalismului raționalist – în care credincioșii se apropie de textul sacru cu întrebările lor, pentru a primi „răspunsuri biblice”, presupus unice și care transcend timpurile, culturile și contextele) și-au dovedit deja cu prisosință caracterul irațional și adesea aberant. Postmodernitatea ne propune să redescoperim revelația (indiferent dacă vorbim despre varianta înscrisă formal în canonul Scripturii sau despre tradiția vie, a prezenței Duhului de-a lungul secolelor, în comunitatea eclezială și în lume) ca invitație la o călătorie inițiativă, ori ca „intrare în poveste”, precum cea a eroului Atreyu, din filmul *Neverending Story*. În această nouă aventură a credinței, Scriptura nu este hartă, ci mai degrabă busolă, implicația evidentă fiind că teologia își găsește legitimitatea numai printr-un dialog permanent cu Dumnezeu și cu lumea.

Cea mai mare parte a istoriei creștine a fost dominată de înțelegerea teologiei ca demers adresat (preponderent, dacă nu chiar exclusiv) omului religios. Secularismul care domină în prezent multe dintre societățile dezvoltate, în special cele occidentale, dar și fenomenul postsecular, tot mai prezent în jurul nostru, ne aduc înaintea o realitate care a fost până nu demult una marginală. Dacă avem ochi pentru asta, vom vedea împrejurul nostru tot mai multe persoane care sunt, din diverse motive, dezamăgite de biserică sau de religie în general, ba chiar de Dumnezeu (așa cum ni l-au prezentat instituțiile religioase), dar care continuă să fie în căutarea spiritualității, definită în fel și chip. Uneori asemenea persoane se declară a fi atee, agnostice sau doar sceptice, și nu de puține ori se descriu pe ele însele ca fiind „persoane spirituale, dar nu religioase”. Asemenea ambiguități îi paralizează și agasează adeseori pe creștini, care, în loc să identifice șansa pentru înnoirea propriei lor credințe pe care o reprezintă interacțiunea cu acest grup, devin defensivi ori apologetici, apelând instinctiv la instrumentarul agresiv al proclamării și al persuasiunii preponderent conceptuale, care, se crede, a dat oarece roade în perioada modernă, dar care este totalmente inadecvat în cazul omului postmodern. Acest fenomen contemporan ne adresează chemarea de a reimagina mărturia creștină ca apologetică a iubirii, ca veste bună pentru omul nereligios, care nu este chemat să se conformeze unei ideologii dominante sau să se alăture unei instituții constrângătoare, ci să se alăture altor căutători, în această nouă și totuși perenă aventură a credinței.

Se poate să vă întrebați ce legătură există între considerațiile de mai sus și cartea despre ucenicie în Evanghelia după Marcu pe care textul meu încearcă s-o prefățeze. În ce mă privește, prefer să vă las a descoperi singuri răspunsul la această întrebare, presupunând că există unul, și să vă spun

mai degrabă de ce cred că această carte era necesară și, mai ales, de ce ar merita ea să fie citită.

Ideea uceniciei, ca metodă de formare, nu este nicidecum una nouă. Ea a preexistat venirii lui Isus în lume, fiind prezentă atât în spațiul culturii grecești, cât și în cel iudaic, nu doar în formarea filosofică ori religioasă, ci și în instruirea profesională, sensul principal în care a și continuat să existe până în zilele noastre. Ucenicia a fost principalul mod de transmitere a gândirii și trăirii creștine în primele trei secole de existență a Bisericii. După Constantin, însă, când cetățenii imperiului au devenit creștini prin decret, ucenicia a căzut în desuetudine, ea continuând să fie practică ca atare aproape exclusiv în mediile monastice.

Nici acum, șaptesprezece secole mai târziu, situația nu este cu mult mai bună. Ucenicia, mai ales ca metodă și ca program de formare, mai degrabă decât ca mod de viață, a cunoscut un reviriment la mijlocul secolului trecut și a ajuns și la noi spre sfârșitul anilor șaptezeci, prin intermediul unor organizații creștine din Vest, precum „Navigatorii”. Foarte rapid însă, după mai puțin de zece ani, ideea cea veche a formării sub îndrumarea unui maestru, redescoperită de evanghelici, s-a transformat la noi, sub presiunea pragmatismului american, într-un soi de franciză a uceniciei, rezultatul nefericit fiind multiplicarea unor programe și a unor grupuri de ucenicie preocupate de studierea în comun a acelorași materiale (precum *Ucenicie în școala lui Isus* – așa-numita Serie Coloseni 2:7, sau ghidurile de studiu de tip întrebare-răspuns, produse de „Navigatorii” sau de „Campus Crusade”). Astfel, prin utilizarea unor abordări metodologice nefericite, asemănătoare producției de serie, incompatibile cu etosul și cu tradiția creștină, practic ucenicia creștină a fost curând „îngropată” în spațiul evanghelic românesc, în ciuda celor mai bune intenții ale inițiatorilor. Astăzi, doar câțiva nostalgici continuă să mai vorbească despre ucenicie, iar numărul celor care încă o

practică realmente este și mai mic. În consecință, cei care se simt atrași de această idee nu au habar nici ce este aceasta cu adevărat, nici unde ar putea găsi un maestru gata să plătească prețul formării lor.

Nu putem spune că cei interesați de acest subiect nu ar avea la dispoziția lor materiale relevate în limba română. În afară de cartea excelentă a lui Robert Coleman, *Planul de evanghelizare al Învățătorului* (de fapt, în ciuda titlului, este o carte despre modelul de ucenicie practicat de Isus), de cartea *Ucenicii se fac, nu se nasc*, a lui Walt Henrichsen, și de cursul *Evanghelizare și ucenicie* (redenumit, semnificativ, *Evanghelizare și consolidarea credinței*) publicate înainte de 1989 de către BEE, românii au acum la dispoziție și cartea excepțională despre ucenicie a lui Juan Carlos Ortiz, publicată de Casa cărții¹. După știrea mea, nu a fost publicat încă un text semnificativ pe această temă scris de un român evanghelic. În aceste condiții, cartea lui Dănuț Jemna este o premieră.

Teologia, în sensul adevărat al cuvântului, este un demers contextualizat în timp și spațiu, cu solidă înrădăcinare în datele revelației. Pentru cei interesați de ucenicie în concretețea spațiului cultural românesc, nu este suficient ca ei să înțeleagă felul în care este practică această disciplină de creștinii americani sau felul în care se manifestă ea în mediul monastic. De aceea, o carte despre ucenicie al cărei autor român are o solidă formare biblică și teologică este extrem de importantă, dacă nu chiar absolut necesară pentru un asemenea demers. Competențele autorului legate de acest subiect nu se limitează la dimensiunea lor teologică, fapt ce sporește valoarea de ansamblu a cărții. Aceste competențe sunt completate, în ceea ce-l privește, de aproape trei decenii de practică a uceniciei și a mentoratului, atât în planul formării creștine, cât și în acela al formării profesionale.

Dănuț Jemna este nu numai un maestru spiritual autentic, așa cum o dovedește numărul celor care îl privesc ca pe o

autoritate pentru viața lor cu Cristos, ci și, în ce mă privește, un partener de slujire cu care, în ciuda diferențelor evidente dintre noi, am avut privilegiul de a fi asociat de-a lungul ultimelor decenii, sper, spre folosul amândurora. De aceea vă recomand cu toată căldura această carte, la nașterea căreia am fost martor pe tot parcursul acestui proces.

Vocația uceniciei, ca orice demers teologic autentic, este o chemare la un nou pelerinaj spiritual. Dacă o veți folosi doar pentru a vă mobila mintea înseamnă că osteneala autorului a fost mai degrabă inutilă. Dacă, însă, rezultatul muncii lui va da naștere în viața voastră unei căutări existențiale care vă va conduce la o nouă aventură a credinței, cu sau fără prezența unui maestru, atunci efortul lui nu a fost zadarnic. Rugăciunea noastră este ca fiecare dintre voi să fiți în cea de a doua categorie. Așa să ne ajute Dumnezeu!

Dănuț Mănăstireanu

1. *Ucenicia. Îndrumător pentru creșterea spirituală a credincioșilor*, trad. Laurențiu Pășcuți, Oradea, Casa Cărții, 2014.